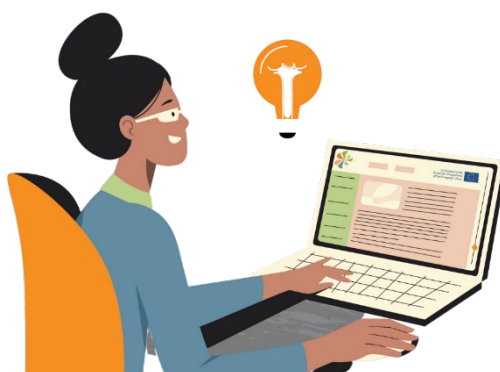

ENTRE**COMP**EDU

Модул 4: Оценување

EntreCompEdu is co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union. The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Содржина

Модул

4.1 Проверка и известување за напредокот на учениците во претприемачкото учење	4
4.2 Размена на повратни информации за претприемачкото учење	19
4.3 Прославување на напредокот и достигнувањата.....	28

Гледање

Видео вовед во Модул 4

линк: <https://youtu.be/qS-CquhpOr4>

4.1 Проверка и известување за напредокот на учениците во претприемачкото учење

Што ви паѓа на ум кога размислувате за „напредок“ и „оценување“? Што би можеле да кажат за тоа учениците?

Напредокот во учењето може да се опише како придобивка во знаењето и разбирањето, вештините и ставовите што учениците ги прават помеѓу две дадени точки во временскиот континуум, да речеме од почеток до крај на една лекција или вежба од некоја практична работа. Различни алатки за оценување можат да се користат за мерење на ваквите придобивки. На пример, учениците можат да бидат оценувани со ист тест пред и по завршувањето на предавањето или обуката и притоа да се споредат резултатите од тестот. Ова може да ја открие „додадената вредност“ на учењето на учениците во текот на дадениот временски период. Она што е покомплицирано (и често може да предизвика контроверзии) е да се утврди што може да го предизвика ова креирање на „додадена вредност“ за учениците и како и за што се користат ваквите податоци, на пример за мерење на ефикасноста на работата на наставниците.

Со оглед на природата на тоа што значи да се размислува претприемачки, мерењето на напредокот на учениците, особено од аспект на броеви (во т.н. нумеричка смисла) не е директно и лесно изводливо. На пример, како можете да го квантифицирате напредокот на учениците во креативноста, преземање ризици и справување со двосмисленоста? Многу наставници посочуваат дека учениците не напредуваат на линеарен начин, туку секој соодветно има угорнини и падови во напредокот. Секој студент е индивидуа со уникатни околности што значи дека секоја проверка за нивниот „напредок“ е секогаш условена од специфичностите на секое лице посебно. Погледнете го овој познат стрип за оценување достапен на многу страници на Интернет. Која е клучната порака? Кои можат да бидат импликациите за оценување во областа на претприемачкото учење?

Исто така, важно е наставниците и учениците да бидат јасни за целта на која било задача за оценување и за тоа како треба да се користат резултатите. Општо земено, постојат три главни причини за процесот на оценување и секоја причина има свое место во претприемачкото учење.

- > да дознаете до која фаза, ниво или стандард во развојот стасале учениците, честопати во споредба со нивните врсници, за да може тоа да го известиме на учениците, родителите, колегите (оценување на учењето)
- > да се дијагностицира во кои области учениците со добри, а каде има простор за подобрување и да се направи план за акција за решавање (подобрување на состојбата) на (кај) воочените проблеми (оценување за учење)
- > да ја промовираат одговорноста на учениците во оценувањето на сопствениот напредок (оценувањето како дел од процесот на учење).

EntreComp може да се користи како референтна точка за секој од овие пристапи за оценување (види Табела 4.1 подолу).

	Оценување за учење	Оценување на учењето	Оценувањето како дел од учењето
Цел	За да откриете каде добро напредуваат учениците, што треба да биде подобро и како да се направи ова	Да се утврди какво „достигнување“ или на кое „ниво“ на развој стасале учениците, во споредба со она што може да се очекува од нивната возраст (норми) или групата на поставени критериуми	Учениците да размислуваат за своето учење додека напредуваат во освојувањето на знаењата со цел да можат да се подобрат
Процесот го водат	Наставници	Наставници	Ученици
EntreComp референца	Резултатите од учењето од EntreComp можат да се користат со цел да се изрази ставот „Можам...“ и за споделување на критериумите за успех на часовите	Нивоата на владеење на EntreComp можат да се користат за сумативни цели за да се провери напредокот на учениците на различни временски точки/периоди во еден проект	Учениците можат да го следат нивниот сопствен напредок во насока на развој на претприемачките компетенциите

Table 4.1 Ways of using EntreComp to support your assessment practices

Научете повеќе 4.1:

Оценување и креативност

Дали сакате да знаете за оценување и креативност? Научете повеќе 4.1 ви дава повеќе информации. Кликни [тука](#)

Линк:: https://issuu.com/bantaniedu/docs/entrecompedu_module_4.1_mk

Оценување на учењето

Вообичаено е да се изедначи оценувањето преку тестови и испитувањето на она што учениците знаат, разбираат и што можат да го направат, кое обично се спроведува на крајот на одреден временски период. Ваквото оценување на учењето им обезбедува информации на наставниците, родителите, работодавците и самите ученици за нивото или стандардот што го достигнале. Ваквиот систем на оценување ги задоволува барањата за следење на прогресот на учениците и известување кон родителите, другите наставници и сл..

Во EntreComp, има кратки објаснувања за секое од четирите нивоа на развиени компетенции што го карактеризираат секое ниво (Табела 4.2). На пример, на ниво на **Основни познавања**, главната цел на претприемачкото искуство е „откривање“ и „истражување“. На **средно ниво**, учениците своето ниво на компетентност го поместуваат и фокусот е на „експеримент“ и „се осмелуваат“. На **напредно ниво**, учениците „го подобруваат“ и го „зајакнуваат“ нивното разбирање, додека „проширување“ и „трансформација“ се двата збора што го карактеризираат највисокото ниво на стручност (**ниво на експерт**).²

Објаснувањата за секој од овие клучни поими со еден збор ни овозможуваат да разбереме како учениците можат да напредуваат во развојот на овие компетенции и ни помага да размислиме како активностите за учење можат да го поддржат овој напредок.

---

²Сличен јазик се користи во EntreCompEdu кој смета дека експанзивната педагогија е највисока фаза на професионален развој.

EntreComp Progression Model

Foundation - Relying on support from others		Intermediate- Building independence	
Under direct supervision. (Includes, for example, support by teachers, mentors, peers, advisors, or consultancy services)	With reduced support from others, some autonomy and together with my peers.	On my own and together with my peers.	Taking and sharing some responsibilities.
1. Discover Level 1 focuses mainly on discovering your qualities, potential, interests and wishes. It also focuses on recognising different types of problems and needs that can be solved creatively, and on developing individual skills and attitudes.	2. Explore Level 2 focuses on exploring different approaches to problems, concentrating on diversity and developing social skills and attitudes.	3. Experiment Level 3 focuses on critical thinking and on experimenting with creating value, for instance through practical entrepreneurial experiences.	4. Dare Level 4 focuses on turning ideas into action in 'real life' and taking responsibility for this.
Advanced - Taking responsibility		Expert - Driving transformation, innovation, and growth	
With some guidance and together with others.	Taking responsibility for making decisions and working with others.	Taking responsibility for contributing to complex developments in a specific field.	Contributing substantially to the development of the specific field.
5. Improve Level 4 focuses on improving your skills for turning ideas into action, taking increasing responsibility for creating value, and developing knowledge about entrepreneurship.	6. Reinforce Level 6 focuses on working with others, using the knowledge you have to generate value, dealing with increasingly	7. Expand Level 7 focuses on the competences needed to deal with complex challenges, handling a constantly changing environment where	8. Transform Level 8 focuses on emerging challenges by developing new knowledge, through research and development and innovation capabilities

- 2.1 Самосвесност и само-ефикасност; на пр., идентификување и проценка на јаките и слаби страни на индивидуалците и на групните
- 3.1 Преземање на иницијатива; на пр., постапување и работење самостојно за постигнување на поставените целите
- 3.2 Планирање и управување; на пр., дефинирање на приоритети за подобрување и како да се постигнат тие
- 3.3 Справување со неизвесност, двосмисленост и ризик; на пр., справување со динамична околина (брзи движења) брзо и флексибилно
- 3.5 Учење преку искуство; на пр., учењето претставува одраз од успехот и од неуспехот

Квадрат 1. Примери на исходи од учење за различни надлежности во претприемништво во EntreComp

Овие компетенции не припаѓаат на традиционалните алатки / методи за оценување, каде што учениците на крајот од одреден период земаат тестови со пенкало и хартија. Вежбата **Научи повеќе 4.1** го разгледува примерот на предизвиците при оценување на креативноста, додека **Научи повеќе 4.3** истражува како поимот неуспех е нешто што треба да се прослави во претприемачкото учење, што е спротивно на конвенционалното размислување за оценување, каде неуспехот најчесто е во негативна конотација.

Оценувањето како учење

Потребно е училиштата и универзитетите да размислуваат различно за тоа како тие ги оценуваат претприемачките компетенции. Постои значителна поддршка за оценувањето да се смета како дел од учењето кај учениците. Со други зборови, како што учениците се вклучуваат во реализацијата (решавањето) на задачите, оценувањето станува составен дел на она што го прават. Но, на оценувањето не треба да се гледа како на некоја дополнителна активност. Оценувањето како учење се фокусира на процесот на тоа како учениците се справуваат со проблемите, учат од искуство и прават реални планови за подобрување на нивното учење.

Во пракса, ова може да значи дека учениците поставуваат реални цели поврзани со претприемачкото учење за даден проект, како дел од нивната компетенција поврзана со планирањето и управувањето (3.2). Учениците можат да даваат повратна информација едни на други за тоа како нивните идеи би можеле да се подобрат. Можеби тие коментари да се однесуваат на тестовите за проверка, начинот/скалата на бодување или други методи за оценување додека учениците го мониторираат и само-контролираат сопствениот напредок во учењето. На пример, ~~може~~ можат да се користат за поддршка на учениците, особено на оние на кои им недостасува доверба – овие методи се прилагодени за да промовираат претприемачки јазик (изразување) (Слика 4.1).

Ова не значи дека наставниците стануваат вишок во процесот на проверка и известување за напредокот на учениците. Напротив, наставниците имаат клучна улога во следењето на квалитетот на оценувањето од страна на врсниците соученици и самооценувањето, интервенирајќи како и кога е потребно за да се поправат грешките. Додека пак учениците треба да бидат охрабрени да преземат зголемено ниво на одговорност за нивното учење и оценување како што тие напредуваат низ своето образование. Но, сепак, не треба да заборавиме дека тие се сепак ученици. Греам Нутал открил дека 80% од сите повратни информации што учениците ги добиваат се едни од други, но дури 80% од овие повратни информации не биле точни!⁵

Она што е важно е учениците да учат од вистинските повратни информации. Покрај предизвиците поврзани со само-оценувањето и оценувањето од колегите соученици, повеќето експерти од областа се согласуваат дека оценувањето како учење е „најкарактеристично за претприемачката педагогија“.⁶

Во пракса, разликите помеѓу трите пристапи за оценување не се стриктно ограничени. Да претпоставиме, на пример, дека на учениците им задаваме тест за да видат што веќе знаат за дадена тема (на пр. маркетинг стратегии, деловни планови или претприемништво). Ако вашата цел е да ги искористите резултатите од

---

⁵Nuthall, G. (2007) Скриени животи на учениците.

⁶Morseli, D. (2019) Лабораторија за промени за обука на наставници во претприемништво, Springer, стр.26.

тестот за да ги испланирате идните можности за учење, тогаш сумативниот тест има формативна цел. Ако, од друга страна, имате намера да ги користите резултатите од тестот за финалното оценување на ученикот пред да преминете на следната тема, тогаш станува збор за оценување **в** учењето. Она што е навистина важно е дека и на наставникот и на учениците им се јасни целта на вид на оценување што е поставено.

За да илустрирате како може да комбинирате сумативни и формативни пристапи за оценување во контекст на претприемачко учење, разгледајте како пример проект во кој ги прашувате учениците да развиваат нов производ. На самиот почеток, учениците треба да ги знаат и да ги разберат кои се исходите на учењето и критериумите за успех за да ги постигнат овие исходи.

За време на процесот на развивање на нивната идеја, вие или другите би можеле да дадете формативен фидбек по овие прашања:

- > Кои се јаките и слабите страни на идејата? Какви можности може да се претстават со идејата? (Генерација на идеи)
- > Ако побараме тројца ученици да дадат предлог за подобрување на идејата, што би можеле да кажат тие? (Тестирање на различни концепти)
- > Дали можете да предложите некој кој може да го испроба производот или услугата (бета потрошувачи)?
- > Колку можни бариери постојат – кои треба да се надминат? (Прототип дизајн)
- > Колку е потребно за одржување? (Тестирање на производот)
- > Како ќе ја тестирате цената? ("Обично е добра идеја на почетокот да има повисока цена, а потоа да се намали за време на тестот за да видите како тоа влијае на продажбата") (Тестирање на пазарот)

- > Дали имате некој посебен настан каде би го промовирале производот или услугата? (Лансирање на производ)⁷

Вие исто така може да дадете повратна информација за тимските вештини, во области како што се соработка, планирање и управување со ресурси, поврзани со претприемачките компетенции во рамките на EntreComp.

Доколку се очекува учениците да направат презентација на нивниот нов производ на крајот на проектот, тогаш вашиот фокус се свртува кон сумативен пристап во оценувањето. И во овој момент критериумите за оценување може да се фокусираат на вештини во комуникација на идејата, интеракција со публиката, управување со времето и така натаму.

Се разбира, сумативното оценување не мора да дојде на крајот на еден проект. Можеби рано ќе одлучите дека сите предложени идеи на учениците се подложени на тест на којшто се обележани од 0 до 10 и сите што нема да успеат да достигнат праг од 8 не продолжуваат во понатамошно разгледување. Ако идејата има низок резултат, можеби ќе решите да ги замолите учениците да се вратат повторно или да размислите дали резултатот веројатно ќе се зголеми значително со неколку мали измени. Подоцна во проектот може да поканите надворешна публика да суди за прототипот и ако одлучат дека има премногу недостатоци во дизајнот, тогаш идејата би можела да биде одбиена. Накратко, можете да комбинирате сумарни и формативни цели на оценување за да одговараат на вашата потреба.

Поддршка за развој на идеи и можности

- Ако го гледам ова од друг агол, тогаш...
- Еден начин на кој можам да ја подобрам мојата идеја е да...
- Што ќе се случи ако... го направивме овој производ помал / поголем / имал повеќе / имал помалку?
- Ако го комбинирам ова и тоа, тогаш...
- Кога повторно го погледнав ова, забележав дека...

---

⁷Концепти на процеси засновани врз Горман, Т. (2007) Adams Media. Можете да најдете информации за иновациите на: <https://www.ideo.com/>

Поддршка за работа со ресурсите

- Можев да се обидам да прашам...
- Многу корисна веб-страницата која ја користам е...
- Личноста која ми помогна најмногу во проектот беше... затоа што...
- Добро, го немам овој ресурс, но што ако пробам...
- Кој друг го имал овој проблем? Што направија тие?
- Како можам да го направам ова побрзо користејќи други технологии?
- Што ако го здружиме и споделиме овој ресурс?
- Дали е ова безбедно?
- Ако ги користам овие ресурси сега, што е со ...
- Дали е ова во рамките на нашиот буџет?
- Дали на ваков начин најдобро го користиме нашето време?

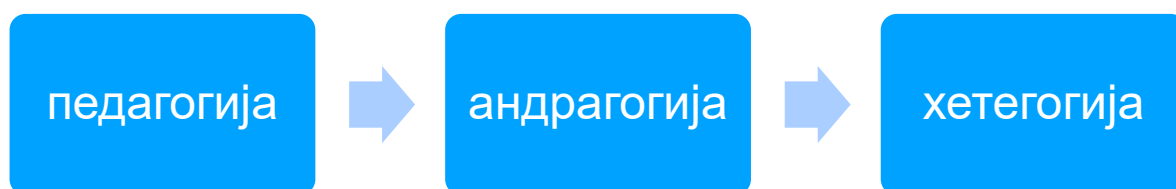
Поддршка за претворање на идеите во акција

- Можам да видам како нашата идеја се зголеми од... до...
- Во ред, ова не успеа како што планиравме, но научивме ...
- Не мислам дека ова е добар бизнис план затоа што...
- Ако ... го промениме редоследот на нештата, тогаш ... ова може да ги забрза работите
- Можете ли да објасните зошто мислите дека ..... е премногу ризично?
- Мислам дека оваа идеја ќе биде привлечена затоа што...
- Мислам дека работиме добро заедно, но дали би можеле...
- Ми се допаѓа оваа сугестија да ја презентираме нашата идеја затоа што...
- Како знаеме дека ова може да

Слика 4.1. Примери на говорни фрази за претприемачкото учење директно поврзани со EntreComp

Пожелно е учениците да играат сè попроактивна улога во оценувањето на сопствениот напредок во учењето, но тоа не значи предавање на целосната одговорност за оценувањето на учениците. Пеналунаи и Пеналуна сугерираат оценувањето да се движи од педагошкиот пристап каде во центарот се наставниците кон мерка на самостојно определување на одреден начин на оценување на учениците (андрагогија) и потоа „хетегогија“ која е предводена од учениците, каде што ученикот се смета за автономен субјект кој бара насоки и преговара за пристап до ресурсите за учење.⁸

Слика 4. 2 Прогресија во одговорноста за проценка

Главната завршна порака за овој дел е дека сите три видови на оценување: „на“, „за“ и „како“ за учење, имаат место во претприемачкото образование. Сумативното оценување може да им даде информации на колегите, родителите, работодавците и другите како да ги поддржуваат учениците во следната фаза на нивниот развој. Преку споделување на целите на учење и критериумите за успех, заедно со ефективните методи на повратни информации (ќе бидат дискутирани во следниот дел), учениците можат да ја зголемат својата свест за тоа како можат да се подобрат. Постојат многу формативни стратегии кои можат да бидат прилагодени за поддршка на претприемачкото учење (види Задача 4.1). Преку развивање на капацитетот на

⁸ Penaluna, A., & Penaluna, K. (2015). Тематски труд за претприемничко образование во пракса. Дел 2. Градење мотивација и компетенции. Достапно на: [http://www.oecd.org/cfe/leed/ Entrepreneurial-Education-Practice-pt2.pdf](http://www.oecd.org/cfe/leed/Entrepreneurial-Education-Practice-pt2.pdf).

учениците за самооценување, тие можат да станат рефлексивни и се повеќе автономни во нивното претприемачко учење.

ГЛЕДАЊЕ:

EntreCompEdu принцип: Видливост - Стејси Јанг

Гледајте го видео со Стејси Јанг, која го споделува своето искуство за практични начини да ги направите компетенциите видливи за учениците и како да ги вклучите засегнатите страни надвор од училиштето во оценувањето.

Линк: <https://youtu.be/OtLSrkxoWCY>

LoopMe Групна Задача 4.1: EntreAssess

ИСТРАЖУВАЊЕ: Истражете ја EntreAssess алатката за давање повратни информации. Ова е алатка што ви овозможува да дадете повратна информација за тоа што, каде, кога, кој и зошто околу вашите пристапи на оценување. Алатката нуди повратни информации за вашите одговори и идеи за идни чекори. Ќе најдете совети за учење и оценување, како и идеи за тоа како сето тоа да го изведете онлајн.

Surveyanyplace линк: <https://s.surveyanyplace.com/entreassessmk>

ПОВРАТНА ИНФОРМАЦИЈА; Искористете ја алатката за да идентификувате како оценувате.

ИЗВЕШТАЈ ВО ФОРУМ: Споделете ги вашите повратни информации преку праќање ИЗВЕШТАЈ во групниот форум. (LoopMe)

Изборна LoopMe Задача 4.1: Вашето предавање

АКТИВНОСТ: Спроведете еден нов пристап за оценување во вашата настава - или лице в лице или онлајн - нешто што не сте го практикувале до сега.

ПОВРАТНА ИНФОРМАЦИЈА: Дадете повратна информација на следните прашања:

- Кои компетенции ги оценивте?
- Како ги оценивте?
- Што функционираше добро?
- Што би направиле поинаку следниот пат?

ИЗВЕШТАЈ - Споделете повратна информација со вашиот тренер во LoopMe

4.2 Размена на повратни информации за претприемачкото учење

Што мислите, кои се меѓу најважните работи што можете да ги направите за да им помогнете на учениците да го подобрат учењето, без оглед на нивната возраст, способности или предметот што го предавате?

Истражувачите ни кажуваат дека меѓу факторите кои имаат најголемо влијание кај учениците е да добиваат вистински вид повратна информација за тоа колку добро учат.⁹ Поедноставно кажано, повратната информација до учениците е каква било информација што ја добиваат за самите нив. Во сите сфери на животот, да се добие вистинскиот вид на повратни информации е многу важно, т.е. повратните информации треба да се јасни, концизни, навремено презентирани и да помагаат да се придвижи учењето напред. Од друга страна, последиците од ненавремено презентирани, нечувствителен, нејасен или неточен фидбек можат да бидат катастрофални. Вработените можат да станат обесхрабрани, вознемирени и несигурни, клиентите губат доверба и одат на друго место, менаџерите губат почит и на крајот на краиштата, бизнисот може да замре. Исто така, учениците кои не добиваат квалитетни повратни информации, не ќе можат да се напредуваат во учењето како што треба. Всушност, повратните информации се најважниот двигател за подобрување на учењето.¹⁰ Не е важно за кој предмет станува збор или возраст е ученикот или наставникот.

Една од причините поради кои поединците го достигнуваат врвот на својата професија (од спорт до нуклеарна физика) е затоа што тие бараат и одговараат на квалитетни повратни информации. Ова е една од клучните пораки од истражувањето за намерна пракса, дискутирана во модулот 5.¹¹

⁹ Hattie, J. and Timperley, H. (2007) 'Моќта на фидбекот' *Журнал за образование*, 35(2), стр. 81-112.

¹⁰ Hattie, J. (1999) *Вистинскиот вид*. Auckland: Универзитет во Auckland.

¹¹ Ericsson, A. and Pool, R. (2017) *Супермоќта*. Скопје: Самопромодни книги.

Само талентот и трудот не се доволни. Искусните тренери и наставници можат да направат значителна разлика иако видовите повратни информации што ги даваат се разликуваат. Најуспешните тренери во бразилскиот фудбал (фудбал во затворени сали) не престануваат со сесиите за учење специфични вештини, нудат пофалби или критика, како што е и конвенционалната мудрост на тренерските сесии во фудбалот. Наместо тоа, тие им овозможуваат на играчите да се „заглават“ и да играат со бурно темпо. Сепак, тренерите внимателно набљудуваат и може да понудат насмевка или друг гест, како одобрување или негирање на некоја постапка, како на пример, одземањето на топката, доколку играчот не направи некој потег како што треба. Ваквиот концепт е во спротивност со концептот како се тренираат водечките јапонски виолинисти. Не им е дозволено да свират додека не поминале неколку недели за да научат како да ги држат лакот и виолината. Иако се многу различни по стил, докажано е дека и двете тренинг техники се многу ефикасни затоа што тие одговараат на потребите на учениците и на задачите пред кои се исправени учениците.¹²

Повратните информации за учениците можат да бидат во многу форми, како обележана работа, знаци, корекции и стимулирања. Овие техники се поефикасни од другите видови, како што се на пример, наградите и казните.¹³ Студиите за најефикасен фидбек¹⁴ покажуваат дека него го сочинуваат три вида:

- Благодарност - да се заблагодариме, мотивираме и да се поврземе со некого
- Обука - да ги прошириме знаењата или да ги подобриме вештините
- Евалуација - да рангираме во однос на група стандарди

---

¹² Coyle, D. (2010) *in* ~~the~~ Arrow.

¹³ Hattie, J. and Timperley, H. (2007) 'Мокта на фидбекот' *in* 77(1), 85-112.

¹⁴ Stone, D. and Heen, S. (2014). Ви благодариме за повратните информации, портфолио.

Сите три типа на повратни информации се важни, без оглед дали примателот е ученик, учител или искусен претприемач. Психолошки гледано, сите треба да се чувствуваме благодарни за добиеното знаење (благодарност), да разбереме каде и како можеме да се подобриме (обука) и да знаеме каде стоиме – колку сме напредувале (евалуација).

Ефективната повратна информација е двонасочен процес. Во деловните контексти, се става акцент на она што клиентите и другите засегнати страни треба да кажат. Во образованието, таквата интеракција може да има различни форми, на пр. за време на групна работа во еден училишен час, ова едноставно може да биде движење со палец насочен нагоре (популарниот like), збор за охрабрување, прашање, покажување интерес, барање да се погледне некоја референца, поддршка на работата на групата или како напишан коментар во однос на некој документ. Во претприемачките проекти, ваквите повратни информации добиваат дополнително значење затоа што фокусот е ставен на видот на повратните информации, т.е. самиот feedback е повеќе „процес“, отколку што е фокусот на самата задача. Со други зборови, фокусот е повеќе на развојот на компетенции што учениците ги демонстрираат или кон кои се насочуваат.

Но, што значи ова во пракса? Што може да видите и слушнете во училниците, каде има ефективни повратни информации за претприемачкото учење? (Табела 4.4).

Што може да се види?	Што може да се слушне?
• Учениците генерираат идеи на преку соработка на отворен и поддржувачки начин (1.2, креативност) • Учениците имаат доверба да ги предизвикаат меѓусебните ставови и да изразуваат сопствени мислења (1.4, вреднување на идеи) • Учениците што го проверуваат сопствениот напредок во однос на целите на претприемачкото учење користејќи табели и листи за проверка (2.1, самосвесност и само-ефикасност) • Паноа и постери во училницата со мотивациони цитати и други визуелни страни кои нудат насоки зошто вреди да се истрае дури и кога се соочувате со неуспеси (2.2, мотивација и упорност) • Соодветно собирање и ракување со ресурсите (2.3, мобилизирање на ресурси) • Наставниците се репозиционираат (трансформираат) во текот на часот и користат невербални гестови за да го задржат фокусот на учениците за да останат мотивирани (2.2, Мотивација и упорност)	• Учениците поставуваат прашањата „зошто“ и „како“ за нивните идеи едни кон други и кон наставникот (1.4, вреднување на идеи) • Претприемачки јазик на оценување што го користат и наставниците и учениците кои соработуваат ги вклучува фразите, на пример, „цели“, „фокус“, „не откажувај се“, „дај приоритет“, „пробај на поинаков начин“ „само продолжи така“, „групирајте се во тим се“ (3.4, работа со други) • Наставниците кои ги инспирираат учениците преку различна гласовна контрола (различен тоналитет) за да го одржат фокусот на учениците на вистинскиот начин за постигнување на планираните исходи (2.5, мобилизирање на другите)

Табела 4.4. Визуелни и звучни знаци на ефективни повратни информации за претприемачкото учење (Претприемачките компетенции на EntreComp се дадени во заградите)

Постојат некои докази кои сугерираат дека усната повратна информација е поефикасна од напишаната заради нејзината непосредност и можност што им дава на учениците да ја поправат својата работа.¹⁵ Сепак, писмените повратни информации даваат траен запис како идна референца во портфолиото на ученикот, додека усните повратни информации се потпираат на меморијата и можно е со текот на времето да исчезнат. Комбинирањето на двете форми на повратна врска додека наставникот го следи напредокот на учениците е најефикасниот метод.

Во контекст на претприемништво, еден начин за да се согледа ефектот на повратните информации е тие да се гледаат низ призмата на континуитет:

Конвергентни	Дивергентни
Насочен од наставници	Наставникот во улога на олеснувач
Фокусираност кон задача	Фокусираност кон процесот
Постои само еден одговор	Има повеќе можни одговори

Квадрат 2 Повратни информации како континуитетот

Повратните информации (и од наставникот и од учениците) поврзани со претприемачкиот начин на размислување треба да се движат во десниот дел од континуумот. Наставникот презема олеснувачка улога и има за цел да ја поттикне саморегулација кај учениците, така што тие ќе ја преземат контролата врз сопствените идеи. Целта не е да се привлечат учениците кон еден правилен одговор со коригирање на нивните грешки. Наместо тоа, наставникот презема попровокативна улога со тоа што ги наведува учениците да разгледаат повеќе гледишта и можности за неколку решенија за некој проблем. Фокусот е ставен на вештините и ставовите кои се поттикнуваат во

¹⁵ Brooks, V. (2002) Отворено универзитетски печат.

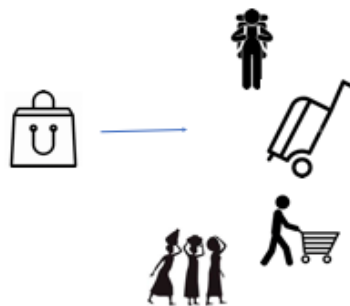

текот на процесот на развивање идеи наместо да се заврши или одговори задачата.

Да претпоставиме дека на учениците им го поставивте предизвикот да дизајнираат нова торба за купување.¹⁶ Можеби ќе споделите критериуми за оценување со учениците, на пример, кој се фокусира на оригиналноста на идејата, квалитетот на дизајнот и, ако тоа е вежба за соработка, колку добро учениците работат заедно. Повратните информации потоа се фокусираат на степенот до кој учениците покажуваат вакви компетенции.

Сепак, можете исто така го рефокусираат почетниот проблем. Наместо да ја поставите задачата за дизајнирање на нова торба за купување, можеби ќе земете друг агол на гледање и ќе размислите како да набавите намирници од продавницата до домот на клиентот. Учениците може да замислат да земат намирници дома на грб, на главата (како што е обичај кај некои земји) или во торба со тркала.

Повратните информации потоа стануваат двонасочен разговор со учениците, во кој ги наведувате да се оддалечат од тесните перспективи и за да размислуваат за пошироки, поотворени перспективи - да размислуваат „надвор од торбата за пазарување“! Ова ги одразува реалните искуства на претприемачите. Овој конкретен пример (вториот), како одговори од страна на учениците, доведоа до воведување на домашни испораки и купување преку

---

¹⁶ Оваа идеја е дискутирана од Alesina, I. And Lupton, E. (2010) *M&P*, Архитектурски печат во Princetown.

интернет како алтернатива на стандардната торба за пазарување. Во разговорот за повратни информации, учениците би можеле да предложат истражување на проблемот и од аспект на:

- еколошка перспектива, т.е. како да се намали отпадот
- идна перспектива - како стоката може да се транспортира во 2030 година
- перспектива на земјоделците - како брзо да набавите свежи производи на клиентот
- перспектива за „шопинг искуство“ - дали клиентите би донеле свои кеси доколку се мотивирани да го сторат тоа
- перспектива за размислување за дизајн - фокусирање на различни материјали, големини, форми и бои

Кај ваквите задачи повратните информации не треба да бидат линеарен, еднонасочен процес. Учениците треба да се чувствуваат удобно во својата околина да предложат идеи, да си играат со своето размислување, да прават грешки и да понудат повратна информација едни до други и до наставникот.

LoopMe Групна Задача 4.2 (1): Повратна информација

ПОВРАТНА ИНФОРМАЦИЈА: Размислете за последниот пат кога им дадовте повратни информации на учениците. Дали ги вклучивте сите три елементи: признание, обука и евалуација?

Кој елемент е најтежок да се вклучи во оценувањето? Зошто?

Споделете ги вашите повратни информации преку праќање ИЗВЕШТАЈ во групниот форум:

LoopMe Групна Задача 4.2 (2): Негативна повратна информација

Во кои околности повратните информации може да имаат негативни ефекти и кои техники можете да ги примените кога давате повратни информации за претприемничкото учење на учениците?

Ова резиме на докази за важноста на давање на висококвалитетни повратни информации на учениците може да ви помогне во размислувањето на оваа тема ([Погледнете го преводот во Анекс 1](#)):

<https://educationendowmentfoundation.org.uk/index.php?/evidence-summaries/teaching-learning-toolkit/feedback/>

(Можеби ќе сакате да го погледнете и пакетот со алатки за наставници на истата веб-страница (каде што е потребно - преведете со Google Chrome или слично). Ова нуди преглед на повеќе методи за учење и оценување, како и трошоците наспроти влијанието на секоја од нив. интересно за секој едукатор!)

ИЗВЕШТАЈ ВО ФОРУМ: Споделете ги вашите повратни информации преку праќање ИЗВЕШТАЈ во групниот форум:

Изборна LoopMe Задача 4.2: Дадете повратна информација што одговара на претприемничко учење.

Која од следниве слики најдобро сумира видот на повратна информација што се дава во вашата училница (А, Б или Ц)? Што според вас најдобро одговара на претприемничко учење?

A

B

C

Споделете повратна информација со вашиот тренер во LoopMe

4.3 Прославување на напредокот и достигнувањата

Прославувањето на достигнувањата има многу позитивни страни. Физиолошки, ендорфините кои се ослободуваат во вашето тело при прославата ги стимулира позитивните чувства. Прославите на достигнување ги зајакнуваат пожелните однесувања кога се соочуваме со нови предизвици. Покрај тоа постојат и социјални придобивки. Постигнувањето успех како тим ги зајакнува врските и чувството на заедништвото. Психолозите покажаа дека кога добрите вести се споделуваат со другите, позитивните ефекти врз тоа како се чувствуваме се прошируваат и надвор од самиот настан на славење на конкретниот успех. Кога ваквите прослави се добро примени, придобивките се уште поголеми.¹⁷ Во образованието, неславењето на успехот може да ги остави учениците да се чувствуваат занемарено, разочарано или празно. Имајќи го предвид ова, неопходно е да се прослави напредокот на учениците и достигнувањата во претприемачкото учење, дури и кога добивките се мали (види GoDeeper 4.3).

Да се размислува претприемачки значи да постојат искуствата на задоволство и радост. Учениците треба да сфатат дека не секогаш задоволството од успехот се изразува со пари. Истражувањата сугерираат дека она што ги тера повеќето претприемачи не се пари, туку возбуда при борбата со конкуренцијата, нагон за истражување, радост на создавање, задоволство од градење тим и желба да се направи смисла во животот.¹⁸ Голем дел од ова се усогласува со теоријата на мотивација на Абрахам Маслоу (почитта и

---

¹⁷ Gable, S. et al., (2004) “Што правиш кога работите одат како што треба? Интраперсоналните и интерперсоналните придобивки од споделување на позитивни настани”, весник за лична и социјална психологија, 87, Бр. 2, 228–24.

¹⁸ <https://www.forbes.com/sites/groupthink/2013/02/13/what-drives-the-best-entrepreneurs-hint-its-not-money/#3869fc3a4348>

самореализација се врвните цели) и поимот „проток“ на Михали Циксензентихили (кога сте толку ангажирани во она што го правите, времето лета) кои ја даваат тајната на среќата.

Прославата на претприемачките достигнувања е клучна работа. Поради презафатеноста со тековни обврски во училиштата и универзитетите, често се занемаруваат малите успеси што се доживуваат секој ден. Енди Харгривс ги повикува професионалците да се вклучат во „поттикнувачки разговори“ со своите колеги на начини што ќе им бидат од корист на учениците.¹⁹ Тој посочува дека ако ги прашате победниците на натпреварите за „наставник на годината“, каква е последицата од нивното издигнување и победа, многумина велат дека биле игнорирани од колегите. Повеќето наставници веруваат дека тие заслужуваат признание за нивната напорна работа. Како и да е, препознавањето на колективниот успех (во различни форми) може да ги поттикне духот и на наставниците и на учениците.

Известувањето за претприемачките успеси на учениците може да има различни форми надвор од стандардните писмени коментари презентирани од наставниците, работодавачите или родителите. Многу училишта низ цела Европа користат социјални медиуми (на пр. Едмодо, Гугл Плус) како одлично средство за славење на постигањата на учениците и за оние кои овозможуваат моментална дискусија и повратна информација. Самите ученици можат да бидат одговорни за размислувањата за тоа како тие ги предвидуваат споделувањата на резултатите од нивната работа и како публиката ја одредува испораката и содржината на пораките.

Еве неколку предлози за споделување на новости и достигнувања во претприемачкото образование (настава и учење):

---

¹⁹ Hargreaves, A. (2017 во Wallace, I. и Kirkman, L. *Прогрес, крунска куќа*, стр.146

Објавувајте настани како што се саеми за претпријатија на социјалните медиуми и веб-страницата на училиштето

Испратете благодарница или остварете телефонски повик дома со родителите за позитивните ставови или достигнувања на нивните деца

Контактирајте го локалниот весник и напишете дел за работата на учениците и нивниот проект

Контактирајте локален бизнис кој се однесува на кој било проект за претприемништво и видете дали можете да ја организирате работата на учениците да биде прикажана таму или на нивната веб-страница

Истражете ја можноста за размена на идеи со друго училиште во вашата земја или во странство

Посетете ја локалната библиотека, градското собрание, канцелариите на советите, супермаркетите итн. И видете дали има можности да се покаже работата на учениците

Контактирајте ги локалните универзитети и истражете ги можните врски со наставниците од учениците кои ги поддржуваат вашите проекти

Организирајте ученичка претприемачка недела, засновано на тема на пр. „Здраво живеење“, „Грижа за нашата заедница“ и да ги охрабри сите да придонесат со своите идеи. Охрабрете ги учениците да преземат одговорност за организирање на настанот. Прикажете идеи во училиштето или градското собрание и поканете ги родителите и другите членови на заедницата.

LoopMe Групна Задача 4.3: Славење на достигнувањата

ПОВРАТНА ИНФОРМАЦИЈА: Споделувањето вести и славењето на достигнувањата не значи само славење на успехот, тоа е славење на учењето, а учењето може да се одвива преку работење и тешкотии во некоја активност или проект, или неуспех во нешто, па дури и целосно промашување на задачата.

Дали е неуспех ако учиме од тоа? Какви идеи имате како да се прославите напредокот, вклучувајќи и успех и неуспех?

Тука може да се надоврзе делот 4.3.1 Научете повеќе за маргиналните добивки и правењето грешки.

ИЗВЕШТАЈ ВО ФОРУМ: Споделете ги вашите повратни информации преку праќање ИЗВЕШТАЈ во грпниот форум:

Изборна LoopMe Задача 4.3: Планирање едноставна активност

ПЛАНИРАЊЕ: Користејќи ја вашата идеја, испланирајте едноставна активност за вашата настава - можете да:

1. Дискутирате за ова со колега - споделете идеи за тоа како е подобро да се слави напредокот во учењето,
2. Изведете ја активноста со вашите ученици. Користете ја алатката EntreComp во планирање на едноставната активност за вашето предавање.

Линк: <https://s.surveyanplace.com/activitymk>

ПОВРАТНА ИНФОРМАЦИЈА: Дадете повратна информација за искуството.

- Што се очекуваше?
- Што беше неочекувано?

- Што би направиле поинаку следниот пат?

ИЗВЕШТАЈ - Споделете повратна информација со вашиот тренер во LoopMe

Анекс 1 – 4.1 Негативна повратна информација

Модул 4.2.4 Повратните информации како алатка за учење и оценување

Преземено

од

<https://educationendowmentfoundation.org.uk/index.php?/evidence-summaries/teaching-learning-toolkit/feedback/> (15/09/20)

Повратни информации

Повратните информации се информации дадени на ученикот или наставникот за перформансите на ученикот во однос на целите или резултатите од учењето. Треба да се стреми кон подобрување на учењето на учениците. Повратните информации се пренасочуваат или се фокусираат на активностите на наставникот или на ученикот за да се постигне целта, со усогласување на напорот и активноста со резултатот. Може да станува збор за излез на активност, процес на активност, управување на ученикот со неговото учење - саморегулација или нив како индивидуи (што има тенденција да биде најмалку ефективно). Оваа повратна информација може да биде вербална / писмена или може да се даде преку тестови или преку дигитална технологија. Може да доаѓа од наставник или некој што презема наставна улога или од врсници (видете [врсничко туторство](#)).

Колку е ефективно?

Студиите за повратни информации имаат тенденција да покажат многу високи ефекти врз учењето. Сепак, тоа исто така има многу голем опсег на ефекти и некои студии покажуваат дека повратните информации може да имаат негативни ефекти и да ги влошат работите. Затоа е важно да се разберат потенцијалните придобивки и можните ограничувања на повратните информации како пристап на учење и обука. Општо земено, приодите базирани на истражувања, кои експлицитно имаат за цел да дадат повратни информации за учениците, како што е „учењето за мајсторство“ на Блум (Bloom's 'mastery

learning'), имаат тенденција да имаат позитивно влијание. Повратните информации имаат ефекти во сите возрасни групи. Истражувањата во училиштата се фокусираат особено на неговото влијание врз англискиот јазик, математиката и, во помала мера, и науката.

Студиите за повратни информации имаат тенденција да покажат многу високи ефекти врз учењето.

Истражувачките докази за повратните информации беа дел од образложението за оценување за учење (Assessment for Learning - AfL). Една евалуација на AfL посочи дека може да се постигне влијание од половина од оценката по ученик по предмет, што би било во согласност со пошироките докази за повратните информации.

Другите студии кои известуваат за помало влијание укажуваат дека е предизвик да се подобри квалитетот на повратните информации во училницата. Ова исто така се покажа во неодамнешната пилот-студија на ЕЕФ, каде што наставниците се обидоа да ги применат доказите за повратни информации преку акциско истражувачки пристап.

Колку се сигурни доказите?

Постои значителен број прегледи и мета-анализи на ефектите од повратните информации. Образовните (наместо психолошките или теоретските) студии имаат тенденција да ги идентификуваат позитивните придобивки кога целта на повратните информации е да се подобрат резултатите од учењето во читање или математика или при потсетување на информации. Неодамнешната мета-анализа на студиите кои се фокусираат на формативно оценување во училиштата укажува дека придобивките можат да бидат поскромни, што сугерира дека е можно да се постигне подобрување за дополнителен напредок од околу три месеци во училиштата или поблиску до четири месеци кога пристапот е поддржан со професионален развој. Сепак, некои области од наставната програма може да имаат поголема корист од повратните

информации од другите. Неодамнешната мета-анализа на влијанието на формативната проценка врз пишувањето укажува на достигнување на напредок од 8 месеци, што е поконзистентно со другите истражувања за повратни информации.

Кои се трошоците?

Трошоците за обезбедување на поефикасна повратна информација не се големи. Сепак, веројатно е потребен постојан професионален развој за да се подобри практиката, и ова вклучува активно испрашување и оценување. Генерално, трошоците се проценуваат на помалку од 80 фунти по ученик и се ниски.

